IL-LIŻAR TA' TURIN XHIEDA AWTENTIKA TAL-PASSJONI, TAL-MEWT U L-QAWMIEN TA' KRISTU

Fr Charles Buttigieg

Il-liżar ta' Kristu li jinsab ġewwa Turin, hu magħmul minn ħajt tal-għażel (Z-spun) u fih 4.42 metri tul b'wisa' ta' 1.13 metru, b'dimensjoni ta' 5 metri kwadri u jizen 2.45 kg. Il-liżar (bl-Ebrajk *sovev* jew *takrikim*; bil-Grieg *sindon* u bit-Taljan *sindone*) għandu l-immaġni ta' Kristu mejjet wara l-Passjoni u l-mewt tas-Salib. Il-liżar kien sofra xi danni minn ħruq ta' qtar tal-fidda maħlula, fejn kien jinsab ġewwa Chambery fi Franza fl-1532. Huwa l-liżar li kebbew fih il-ġisem ta' Ġesù minn fuq is-Salib fil-ġurnata ta' lejlet is-Sibt sabiex ipoġġuh fil-qabar. Huwa jinsab fil-Katidral ta' Turin fejn bejn il-lejl tal-11 u tat-12 t'April tal-1997 il-Katidral ġarrab xi nirien imma l-liżar ġie salvat mill-ħaddiema tal-protezzjoni ċivili. L-ewwel ritratt li n-negattiva rriżultat f'imaġni pożittiva saret fl-1898 minn Secondo Pia. Qabel ma l-liżar wasal f'Lirey huwa kien qabel ġewwa Kostantinopli fejn il-Patrijarka Ġermanu kien kiteb il-Kanoni għall-Festa tal-Liżar Qaddis.

Il-liżar juri b'mod ċar il-feriti, madwar 120 marka, tal-flaġellazzjoni li ġarrab Kristu. Il-flaġellazzjoni (*horribile flagrum*) bil-*flagellum* jew *flagrum* kienet issir minn suldat jew żewġ suldati (jgħidulhom *lictores*), li għar-rumani ma kienx hemm numru stabbilit u għalhekk kien jissejjah 'horribile flagrum' (is-*supplicium more maiorum* kienet twassal għall-mewt), filwaqt li l-Lhud kellhom l-erbgħin daqqa neqsin waħda (ara Dewt 28:58 u Salm 78:38, eżattament tlettax fuq is-sider u 26 fuq l-ispallejn mad-dahar 'l isfel).

L-idejn u s-saqajn jidhru li kienu msammrin, l-ewwel il-leminja mas-salib imbagħad ix-xellugija fuq dik tal-lemin, hemm il-feriti tal-kuruna tax-xewk (b'kollox 50 marka) u tad-daqqa tal-lanza fil-ġenb tal-kustat: "Huma għad iharsu lejn min nifdu" (Gwanni 19:36). Skont testijiet immunoloġici li saru fl-1982, id-demm fuq il-liżar huwa ta' bniedem twil 1.75m tip AB, l-istess tip li nsibu fil-mirakli ewkaristiċi bħal ta' Lanciano u fis-Sudarium (bil-Grieg: *soudario*, maktur) ta' Oveido fi Spanja li għandu kejl ta' 83cm bi 52cm. Spiritwalment dan juri li Ġesù jixtieq jilqa' lill-bnedmin kollha f'qalbu. Fatt ieħor interessanti li l-kobor tal-imnieher tal-vittma fil-liżar ta' Turin jaqbel mas-sudarium ta' Spanja. Dan il-maktur jissemma fil-vanġelu ta' San Gwann fejn Pietru u Ġwanni x'ħin marru hdejn il-qabar jaraw

L-altar fil-kappella tal-liżar

il-liżar miġbur (*keimena*) u l-maktur impoġġi għalih u għalhekk naraw hawnhekk il-liżar bhala l-ewwel xhieda tal-qamwien fejn l-appostli raw u emmnu. Minnbarra dan hemm 120 punt ta' koinċidenza fil-wiċċ ta' Turin u dak ta' Oveido. Hemm il-ġrieħi tal-ispalla tal-lemin li tidher daqsxejn baxxa mill-ispalla l-oħra li għandha ukoll feriti u dan minħabba s-salib u anke dawk ikkawżati mid-daqqa ta' lanza li kienet twila 4.5 cm u wiesgħa 1.5 cm. Dan jidher mid-demm u mill-ilma (post mortem) li hemm immarkat fuq il-liżar. Jidher ukoll li s-sieq tal-lemin kienet dislokata mill-għaksa minħabba t-tbatija tal-passjoni u l-irbiet tal-ħbula fit-tislib.

Il-Katekiżmu tal-Knisja Kattolika f'paragrafu 613, jurina li fis-salib hemm il-mewt ta' Kristu bhala sagrifiċċju waħdieni u definittiv: "is-sagrifiċċju tal-Patt il-Ġdid (ara 1 Korintin 11:25) li jerġa' jdaħħal il-bniedem f'xirka ma' Alla, huwa u jħabbu miegħu bid-"demm li jixxerred għall-kotra għall-mahfra tad-dnubiet (Mattew 26:28)". Il-liżar juri wkoll li l-ġisem mal-għadam ma safa' ebda ksur: "Iżda meta waslu għal Ġesù billi raw li kien ġa mejjet, ma kissrulux riġlejh" (Ġwanni 19:33, ara ukoll Salm 34:21). Anke l-haruf tal-Għid tal-Lhud għall-ikla tal-Għid ma kienet tinkisirlu ebda għadma (ara Eż 12:46). Ġesù fuq is-salib huwa l-Ħaruf li ma tinkisirlu ebda għadma. Fuq l-għajnejn jidhru sinjali ta' żewġ muniti li kienu jitpoġġew fuq l-għajnejn magħluqa tal-mejjet. Mill-istudji li kien għamel il-Ġiżwita Francis Filas ta' Chicago fl-1931 juri li l-munita kienet ta' żmien Ponzju Pilatu.

Manifest ostenzjoni tal-1898

Id-drapp tal-għażel tal-liżar kien studjat minn Gilbert Raes tal-Ghent Institute of Textile Technology tal-Belġju. Huwa ma eskludiex li l-liżar seta' ġie magħmul fil-Ilvant Nofsani. Fl-1973 u fl-1978 il-kriminologu Żvizzeru Max Frei Sulzer identifika 56 speci ta' pollini differenti li joriġinaw mill-ambjent tal-Palestina fosthom iċ-*ceratonia siliqua* li hija tal-ħarrub, il-*balanites aegyptiaca* tal-palma tad-dezert u ċ-*cercis siliquastrum* tas-siġra tal-Ġudeja u għalhekk mhux mill-Asja Minuri. Skopra ukoll tracci ta' alowe u mirra uzati fil-Palestina għad-dfin tal-mejtin li jisabu fil-Medju Orjent biss bhal-*acacia albida*, *gundelia*, *hyoscyamus aureus* u *onosma orientalis*.

Il-Botanista Avinoam Danin tal-Università Ebrajka ta' Ġerusalemm isostni wkoll li fjuri kienu tpoġġew fuq il-ġisem imkebbeb fil-liżar kif huwa identifika bil-metodu *Polarized Image Overlay Technique*. Il-fjuri marbuta mal-Palestina

u max-xhur ta' Marzu u April huma l-*Gundelia tournefortii*, *Zygophyllum dumosum*, *Capparis aegyptia* u *Cistus creticus.* Il-fiżiċisti tal-Air Force Amerikana John Jackson u Eric Jumper ikkonkludew li l-liżar verament tkebbeb element tri-dimensjonali go fih.

Il-liżar huwa xhieda u fl-istess hin 'ikona' msawwra mid-demm qaddis u minn Kristu nnifsu bil-passjoni tiegħu li xerred demmu kollu għalina, eżattament bħall-ħaruf tal-Għid li kien jiġi skarnat kollu (nikur) għaliex il-Lhud ma kinux jieklu laħam bid-demm fih. Li Ġesù xerred demmu kollu għalina, jgħidilna Ġwanni l-Evanġelista preżenti huwa nnifsu taħt is-salib, meta wieħed mis-suldati mar jagħti daqqa ta' lanza fil-kustat ta' Ġesù mejjet fuq is-salib: "Madankollu wieħed mis-suldati nifidlu ġenbu b'lanza, u minnufih ħareġ demm u ilma" (Ġwanni 19:35). Skont id-Dewteronomju 21:22-23 l-imsallab li kien 'saħta' għall-poplu kien jindifen fl-istess jum u ma kinux iħallu l-ġisem mejjet tiegħu fuq is-salib għaliex kien ikun ta' tinġiż, l-iktar għal-jum il-kbir tal-Għid bħalma kien dak in-nhar li sallbu lil Ġesù. L-imsallbin kienu meqjusa bħala nies kriminali li ħadu l-piena tal-mewt u kienu jindifnu ġewwa fossa komuni. Fil-każ ta' Ġesù Ġużeppi ta' Arimateja (il-belt ta' Samwel) u Nikodemu (Fariżew) jippreparaw difna xierqa u rjali għal Ġesù f'qabar ġdid. Din għalihom hija stqarrija kuraġġuża pubblika quddiem il-Lhud li ċaħdu r-Re tagħhom u dan deher fl-iskrizzjoni li kiteb Pilatu fuq is-salib. Huma fuq kollox iservu bħala żewġ xhieda awtentiċi skont il-liġi Lhudija sabiex issir id-difna. Il-Lhud li riedu jneħħu lil Ġesù minn fuq is-salib waqt li d-dixxipli ħadu l-ġisem mejjet minn fuq is-salib għad-difna. Ta' min jinnota ukoll li billi il-jum s-Sibt kien diġà beda mill-Ġimgħa filgħaxija, il-jum li fih il-Lhud ma jagħmlux xogħol, il-ġisem ta' Ġesù aktarx ma nħasilx mid-demm u għalhekk id-demm baqa' fuqu liema demm ħalla

s-sinjali tiegħu fuq il-liżar. Skont San Ġwann qabel id-difna wara li niżżluh mis-salib u tkeffen fil-liżar, lil Ġesù' kebbuh (Grieg: *deo*) fil-faxex (bħal fil-każ ta' Lazzru, ara Gw 11:44) u għalhekk dawn il-faxex (bil-Grieg *othonia*) komplew jagħmlu pressjoni sabiex id-demm ta' Kristu jċappas il-liżar li tkeffen fih. Il-faxex kienu jintużaw biex jorbtu l-wiċċ mill-geddum sar-ras ħalli l-fomm jibqa' magħluq u kienu jintużaw biex jorbtu l-idejn u s-saqajn. Il-ġisem però kellu jiġi maħsul u midluk bil-fwejjaħ tal-aloe u mirra wara li jgħaddi s-Sibt. Fil-fatt il-liżar direttament fuq il-ġisem ta' Ġesù jagħti ħjiel li dan kien se jerġa' jitneħħa ħalli faċilment jitkompla r-ritwal tat-tkeffin malli jgħaddi s-Sibt. Fil-fatt Lazzru meta qam kien infaxxat kollu kemm hu. Fil-fatt Nikodemu, fl-evanġelju ta' San Gwann kien gab 30 kilo ta' fwejjaħ. Ġużeppi minn Arimatija mar għand Pilatu u talbu l-ġisem ta' Ġesù; niżżlu mis-Salib, keffnu f'liżar u qiegħdu f'qabar maqtugħ fil-blat fi ġnien, li fih kien għadu ma tqiegħed ħadd, qabar ta' wieħed sinjur bħalma kien l-Arimateja. "Qiegħed tibni qabar għalik, bħal min iħaffer għalih qabar fl-għoli u jaqta' għamara għalih fil-blat" (Isaija 22:16). Il-qabar kien ikun bogħod mill-belt qaddisa ta' Ġerusalemm madwar 25 metru. Fil-bażilika tal-Qabar ta' Kristu l-qabar huwa 'l bogħod mill-Kalvarju xi sittin pied u dan imsaħħaħ bix-xhieda saż-żmien Kostantinu u anke sal-Kruċjati. Ir-rabbini kienu jgħallmu ukoll li min iħalli mejjet matul il-lejl mingħajr ma jidfnu ikun qiegħed jiddiżonorah. Dak in-nhar kien jum it-Tħejjija u s-Sibt kien għoddu beda. In-nisa li kienu ġew mill-Galilija ma' Ġesù marru għand Ġużeppi u raw il-qabar u kif kienu qiegħdu l-katavru; imbagħad reġgħu lura u ħejjew il-fwejjaħ u l-mirra. Is-Sibt għaddewh fil-mistrieħ, skont il-preċett tal-Liġi." (Luqa 23:52-56).

Fil-fatt in-nisa mmexxija minn Marija ta' Magdala marru jagħmlu dan il-Ħadd filgħodu imma sabu l-qabar vojt għaliex Kristu kien qam mill-mewt. "Kmieni mas-sebħ tal-ewwel jum tal-ġimgħa marru ħdejn il-qabar u ħadu magħhom il-fwejjaħ li kienu ħejjew." (Luqa 24:1). Mela l-liżar ta' Turin huwa l-liżar nadif (kif insibu f'San Mattew) li fih tkeffen Ġesù minn Ġużeppi ta' Arimatija li kien raġel għani imma kien tajjeb u ġust (Luqa 23:50-51), dixxiplu moħbi ta' Kristu (ara Matt 27:57-60) u membru rispettabbli ħafna tal-Kunsill (ara Mark 15:43). Id-difna turi li hija waħda rjali għaliex hija ta' Kristu li huwa l-veru sultan fil-ġnien tal-qawmien (Gw 19:41), liema ġnien juri rebħa fuq il-ġnien tal-Eden (Gen 2:8-10) u l-ġnien tal-Ġetsemani (li tfisser 'magħsar taż-żejt') minn fejn bdiet it-triq tal-Passjoni (18:1). Diversi slaten ta' Ġuda fosthom David kienu fi ġnien (*kepos*, ara 2 Re 21:18-26 u Neh 3:16). Għalhekk mela l-liżar huwa dak 'tal-Golgotha'.

Tajjeb li nsemmu li San Irinew ta' Lyon fis-sena 180 A.D., Ippolitu ta' Ruma fis-sena 230 A.D., San Ġirolmu tkellmu dwar immaġni ta' Kristu, u Ċirillu ta' Ġerusalemm fis-sena 348 A.D. u li fis-sena 315 A.D. Kostanza oħt l-Imperatur Kostantinu kienet qegħda tfittxu. Il-vanġelu apokrifu tal-Ebrej u dak tat-Tnax-il appostlu jsemmu l-liżar tal-passjoni. Fis-sena 1204 matul ir-raba' kruċjata l-kavallier Franciz Robert de Clari jitkellem mill-preżenza ta' dan il-liżar fi knisja ġewwa Kostantinopli.

Fis-sena 1353 naraw li dan il-liżar ta' Kristu kien jinsab fil-knisja ta' Lirey qrib Troyes bħala rigal tal-Kavallier Geoffroy ta' Charney u l-mara tiegħu Giovanna ta' Vergy (pro-neputija ta' Othon de la Roche) u fl-1532 fil-kappella tas-saltna ta' Savoia, ġewwa Chambery fejn fil-lejl tat-3 u l-4 ta' Diċembru safa' xi danni ta' ħruq meta nħarqet il-kappella. Kien proprju fis-sena 1208 meta Pons de la Roche rregala l-liżar lill-Arċisqof ta' Besancon Amadeus de Tramely li kien bagħat ibnu Othon de la Roche minn Ateni matul

ir-raba' Kručjata. Fl-1354 il-Papa Innocenz VI ikkonċeda l-indulġenzi għall-pellegrini ta' Lirey. Fl-1453 wara ħafna proċessi l-liżar għadda f'idejn Lwiġi ta' Savoia. L-ewwel ostensjoni uffiċċjali mill-Knisja jew espożizzjoni tal-liżar saret fl-14 ta' Settembru 1578 meta l-liżar ġie trasferit minn Chambery għal Turin fi żmien San Karlu Borromeo. Propjament saret ostensjoni pubblika fl-1357 ġewwa Franza **eżattament** 4 snin wara li l-kavaliier Franciz Goffredu ta' Charny u l-mara tiegħa Ġwanna ta' Vergy irregalawh lill-kanoniċi ta' Lirey. Huwa ġie espost f'diversi okkażżjonijiet oħra bħal fis-sena 1898 u fis-sena 1931 meta kien iżżewweġ Umbertu II ta' Savoia.

Fl-1933 kien ġie espost fid-Duomo ta' Turin fl-okkażżjoni tas-Sena Mqaddsa Straordinarja tal-Fidwa, l-1900 sena mill-mewt u l-qawmien ta' Kristu. Meta miet Umbertu II ta' Savaio fl-1983, fuq xewqa tat-testment tiegħu,il-liżar ingħata lill-Papa fejn l-Arċidjoċesi ta' Turin għandha l-kustodja tiegħu. Fis-sena tal-Ġublew tas-sena elfejn kien ġie espost mit-12 ta' Awwissu sal-22 t'Ottubru fejn matul dawn it-72 jum kienu żaruh miljun persuna. L-aħħar waħda saret fl-2013. Fl-2015, fl-okkażżjoni tal-mitejn sena mit-twelid ta' San Ġwann Bosco ġewwa Turin, il-liżar ġie espost mid-19 ta' April sal-24 ta' Ġunju. Diversi pellegrini minn mad-dinja kollha fosthom minn Malta u Għawdex marru Turin għal din l-okkażżjoni specjali. Il-Papa Franġisku mar Turin biex hu ukoll jitlob quddiem dan il-liżar qaddis fil-21 ta' Ġunju. Il-liżar ġie ntitolat bħala 'relikwa' mill-Papa San Gwanni Pawlu II u bħala 'ikona' mill-Papa Benedittu XVI.

Bibliografija

Antonacci, M., *Resurrection of the Shroud: new scientific, medical and archaeological evidence*, New York 2001.

Baima Bollone, P. et als., "La dimostrazione della presenza di tracce di sangue umano sulla Sindone", in *Sindon* 30 (1981).

Bevilacqua, M – D'Arienzo, M., "Medical

news from scientific analysis of the Turin Shroud", in *MATEC Web of Conferences* 36 (2015).

Brown, R., *The Death of the Messiah*, New York 1994.

Bottini, G.C., "Is 52:13-53:12. Nel racconto della Passione di Lc 22-23", in *LA* 47 (1997) 57-78.

Coppini, L. – Cavazzuti, F., *Le icone di Cristo e la Sindone; un modello per l'arte cristiana*, Cinisello Balsamo 2000.

Davis, T., The *passion of Christ from a medical point of view*, Carbondale 1997.

Fanti, G., "Can a corona discharge explain the body image of the Turin Shroud?", in *Journal of Imaging Science and Technology* 54 (2010) 1-10.

Girardello, R., "Sindone, 'Specchio' del Vangelo", in *RVS* 64 (2010) 337-349.

Leone, M., "Wrapping transcendence: The semiotics of reliquaries", in *Signs and Society* 2 (2014) 49-83.

Lucotte, G., "Exploration of the face of the Turin Shroud. Pollens studied by SEM Analysis", in *Archaeological Discovery* 3 (2015) 158-178.

Meynet, R., *Jésus Passe. Testament, Jugement, Exécution et Résurrection du Seigneur Jésus dans les évangiles synoptiques*, Rhétorique Biblique 3, Roma – Paris 1999.

Morini, E., - Manservigi, F., "The matter of the position of Jesus' burial cloths in a poetic text of the Orthodox liturgy and in iconography witnesses", in *SHS Web of Conferences* 15 (2015).

Ricci, G., *L'uomo della Sindone e'* Ġesù*'*, Roma 1969.

Savio,P., *Ricerche storiche sulla Santa Sindone*, Torino 1957.

Segalla, G., *La Ricerca del* Ġesù*' storico*, Brescia 2010.

Shamir, O., "A burial textile from the first century CE in Jerusalem compared to Roman textiles in the land of Israel and Turin Shroud", in *SHS Web Conferences* 15 (2015).

Tite, M.S. et als., "Radiocarbon dating of the Shroud of Turin", in *Nature* 337 (1989) 611-615.

Tubiolo, J.A., "Enigma of the Shroud of Turin", in *Verbum* 8 (2011).

Tzaferis, V., "Crucifixion, the archaeological evidence", in *Biblical Archaeology Review* (1985) 44-53.

Wilson, I., *The shroud of Turin: The burial cloth of Jesus Christ?*, New York 1979.

Zaninotto, G., "Crocifisso dai Romani", in *Il Telo. Rivista di Sindonologia* 2, (maggio/agosto 2000) 8-13.

Zara, F. et als., "Study of the bloodstains in the Shroud of Turin: Chromatic analysis and possible interpretation", in *MATEC Web of Conferences* 36 (2015).